

Ogólne informacje o ludności

W końcu 2007 r. w województwie podlaskim mieszkało 1192,7 tys. osób, tj. 3,1% ogółu ludności Polski. Pod względem liczby mieszkańców województwo zajmowało 14 miejsce w kraju, a mniejszą liczbę ludności

LUDNOŚĆ NA 1 km² WEDŁUG POWIATÓW W 2007 R.
Stan w dniu 31 XII

zanotowano tylko w województwach opolskim i lubuskim. Średnia gęstość zaludnienia, tj. liczba osób przypadająca na 1 km², wynosiła na Podlasiu 59 (w Polsce – 122). Wskaźnik ten wykazywał znaczne zróżnicowanie przestrzenne na terenie województwa – najwyższy zanotowano w Białymstoku i Łomży (odpowiednio 2880 i 1929 osób na 1 km²), zaś najniższy w powiatach sejneńskim i suwalskim (odpowiednio 25 i 27 osób na 1 km²).

Populacja ludności miejskiej (skupiona w 36 miastach zlokalizowanych na terenie Podlasia) w 2007 r. liczyła 710,1 tys. osób (rok wcześniej – 711,6 tys. osób) i podobnie jak przed rokiem stanowiła 59,5% ogółu mieszkańców województwa. Taka wartość wskaźnika urbanizacji umiejscowiła województwo podlaskie na 10 pozycji w kraju, gdzie odsetek ludności miejskiej wynosił w omawianym okresie 61,2%. Zmniejszeniu populacji mieszkańców miast towarzyszył spadek liczby ludności mieszkającej na wsi. W końcu 2007 r. tereny wiejskie zamieszkiwało 482,6 tys. osób (wobec 484,5 tys. osób w 2006 r.). Tym samym odsetek ludności wiejskiej (wskaźnik ruralizacji) w województwie podlaskim w 2007 r. wynosił 40,5% i był identyczny jak w roku

poprzednim. Udział mieszkańców wsi w ogólnej liczbie ludności Polski jest niższy i w końcu 2007 r. kształtował się na poziomie 38,8%. W analizowanym okresie, podobnie jak przed rokiem, województwo podlaskie zajmowało pod tym względem 7 miejsce w kraju.

Tabl. 1. Podstawowe dane demograficzne

Wyszczególnienie	2006	2007	
		województwo podlaskie	Polska
Ludność ^a	1196101	1192660	38115641
miasta	711597	710098	23316885
wieś	484504	482562	14798756
w tym kobiety	612834	611419	19704140
Kobiety na 100 mężczyzn ^a	105	105	107
Ludność na 1 km ² powierzchni ogólnej ^a	59	59	122
Ludność ^a w wieku:			
przedprodukcyjnym	250616	242326	7487930
produkcyjnym	744653	747751	24545254
poprodukcyjnym	200832	202583	6082457
Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym ^a	60,6	59,5	55,3
Małżeństwa:			
w liczbach bezwzględnych	6869	7375	248702
na 1000 ludności	5,72	6,16	6,52
Rozwody:			
w liczbach bezwzględnych	1853	2045	66586
na 1000 ludności	1,54	1,71	1,75
Separacje	190	145	4927
Urodzenia żywe:			
w liczbach bezwzględnych	11045	11196	387873
na 1000 ludności	9,20	9,35	10,18
Zgony:			
w liczbach bezwzględnych	11879	11742	377226
na 1000 ludności	9,89	9,81	9,90
Zgony niemowląt na 1000 urodzeń żywych	6,16	5,00	5,99
Przyrost naturalny na 1000 ludności	-0,69	-0,46	0,28
miasta	1,08	1,42	-0,04
wieś	-3,27	-3,18	0,77
Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych ludności na pobyt stały:			
w liczbach bezwzględnych	-2838	-2528	-20485
na 1000 ludności	-2,36	-2,11	-0,54

^a Stan w dniu 31 XII.

W 2007 r. w województwie podlaskim po raz kolejny stwierdzono ubytek rzeczywisty ludności. Złożyły się na to notowany od kilku lat ujemny przyrost naturalny oraz utrzymujące się ujemne saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały. Przyrost naturalny (różnica między liczbą urodzeń żywych i zgonów) w województwie podlaskim, chociaż na przestrzeni ostatnich lat przybierał wartości ujemne (ubytek naturalny ludności), wykazuje niewielką tendencję zwyżkową. W przeliczeniu na 1000 mieszkańców województwa w 2007 r. wyniósł on minus 0,46 (wobec minus 0,69 w 2006 r.) i wyraźnie odbiegał od wskaźnika ogólnokrajowego wynoszącego 0,28 (w 2006 r. – 0,12). Przeciętnie więc na każde 10 tys. ludności na Podlasiu ubyło 5 osób (w 2006 r. – 7 osób), a w kraju przybyły 3 osoby. Warto zwrócić uwagę na fakt, iż w miastach województwa podlaskiego wskaźnik przyrostu naturalnego miał wartość dodatnią i ukształtował się na poziomie 1,42, natomiast na wsi wyniósł minus 3,18. Odwrotną sytuację obserwowano w kraju, gdzie wskaźnik przyrostu naturalnego w 2007 r. w miastach był ujemny (minus 0,04), podczas gdy na terenach wiejskich – dodatni (0,77).

Struktura ludności według płci w województwie podlaskim od kilku lat nie ulega większym zmianom. W ogólnej liczbie mieszkańców nieznacznie przeważają kobiety, które w końcu 2007 r. stanowiły 51,3% ludności województwa (wobec 51,2% w 2006 r.) W omawianym okresie współczynnik feminizacji (liczba kobiet na 100 mężczyzn) kształtował się na poziomie identycznym jak rok wcześniej i wynosił 105, zaś w podziale na miasta i wieś – odpowiednio 110 i 98.

Wiek środkowy (mediana wieku) mieszkańców województwa podlaskiego z roku na rok jest coraz wyższy. W końcu 2006 r. połowa ludności województwa nie przekroczyła 36,8 lat, natomiast rok później wiek środkowy został oszacowany na 37,1 lat. Mediana wieku kobiet w 2007 r. wynosiła 39,2 lat (w 2006 r. – 38,8 lat), a mężczyzn – 35,2 lat (w 2006 r. – 34,8 lat). Ludność zamieszkała na terenach wiejskich Podlasia jest starsza od mieszkańców miast. W końcu 2007 r. wiek środkowy dla tych populacji wynosił odpowiednio 38,2 lat (rok wcześniej 38,0 lat) oraz 36,5 lat (przed rokiem 36,0 lat). Jest to sytuacja odwrotna niż w kraju, gdzie ludność zamieszkała w miastach jest starsza niż mieszkająca na wsi (w 2007 r. mediana wieku ludności miejskiej przybrała wartość 38,5 wobec 35,5 dla ludności wiejskiej).

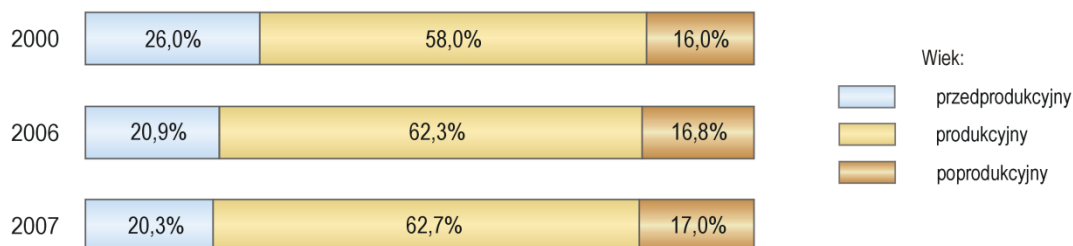
Rezultatem przemian w procesach demograficznych jest zmniejszanie się liczby dzieci i młodzieży. Dane wskazują, że w 2007 r. udział osób w wieku poniżej 18 lat w ogólnej liczbie ludności obniżył się do 20,3% (z 20,9% w 2006 r.). Podobną prawidłowość można zauważyć wśród dzieci i młodzieży w wieku poniżej 15 lat, które w końcu 2007 r. stanowiły 15,8% ogólnej populacji mieszkańców województwa wobec 16,2% w roku poprzednim.

*Tabl. 2. Ludność w wieku produkcyjnym i nieprodukcyjnym
Stan w dniu 31 XII*

Wyszczególnienie	2006	2007	2006	2007
	w liczbach bezwzględnych		w odsetkach	
O g ó l e m	1196101	1192660	100,0	100,0
w wieku:				
Przedprodukcyjnym	250616	242326	20,9	20,3
Produkcyjnym	744653	747751	62,3	62,7
mobilnym	478027	477281	40,0	40,0
niemobilnym	266026	270470	22,3	22,7
Poprodukcyjnym	200832	202583	16,8	17,0

Zmiany można zaobserwować również w grupie osób w wieku produkcyjnym (kobiety w wieku 18-59 lat, mężczyźni – 18-64 lata). Z danych za 2007 r. wynika, że odsetek osób w wieku zdolności do pracy w ogólnej liczbie ludności wzrósł o 0,4 pkt w stosunku do 2006 r. Ważnym jednak staje się fakt, że w wiek produkcyjny wkraczają coraz mniej liczne roczniki osiemnastolatków. W 2006 r. było ich 19,7 tys., zaś rok później omawianą grupę tworzyło już tylko 19,0 tys. osób. Proces starzenia się zasobów siły roboczej powodowany jest jednocześnie wzrostem liczby osób w wieku niemobilnym, tj. powyżej 44 roku życia. W 2007 r. udział ludności w tym wieku w ogólnej populacji osób w wieku produkcyjnym wynosił 36,2%, a w 2006 r. był o 0,5 pkt mniejszy.

STRUKTURA LUDNOŚCI WEDŁUG WIEKU
Stan w dniu 31 XII

Obserwuje się również postępujący wzrost liczby osób w wieku emerytalnym (mężczyźni – 65 lat i więcej, kobiety – 60 lat i więcej). W końcu 2007 r. udział tej grupy ludności w ogólnej populacji wynosił 17,0% i zwiększył się o 0,2 pkt w stosunku do zanotowanego rok wcześniej.

Coraz mniej korzystne stają się relacje między poszczególnymi grupami wieku ludności, co obrazuje współczynnik obciążenia ekonomicznego, czyli liczba osób w wieku nieprodukcyjnym przypadająca na 100 osób w wieku produkcyjnym. W końcu 2007 r. w województwie podlaskim wynosił on 59, tj. 32 – dla wieku przedprodukcyjnego i 27 – dla wieku poprodukcyjnego. Rok wcześniej na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało 61 osób w wieku nieprodukcyjnym, z czego 34 osoby były w wieku przedprodukcyjnym i 27 osób – w wieku poprodukcyjnym, natomiast w 2000 r. omawiany wskaźnik wynosił 73, przy czym dla osób w wieku poniżej 18 roku życia osiągnął wartość 45, podczas gdy dla osób w wieku poprodukcyjnym kształtował się na poziomie zbliżonym do notowanego w ostatnich latach i wyniósł 28.

Podobne relacje między poszczególnymi grupami wieku ludności obserwowano w kraju. W 2007 r. na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało 56 osób w wieku nieprodukcyjnym, tj. 31 osób w wieku do 17 lat i 25 osób w wieku emerytalnym, natomiast w 2000 r. współczynnik obciążenia ekonomicznego wynosił 64, tj. 40 – w przypadku wieku przedprodukcyjnego i 24 – dla wieku poprodukcyjnego.

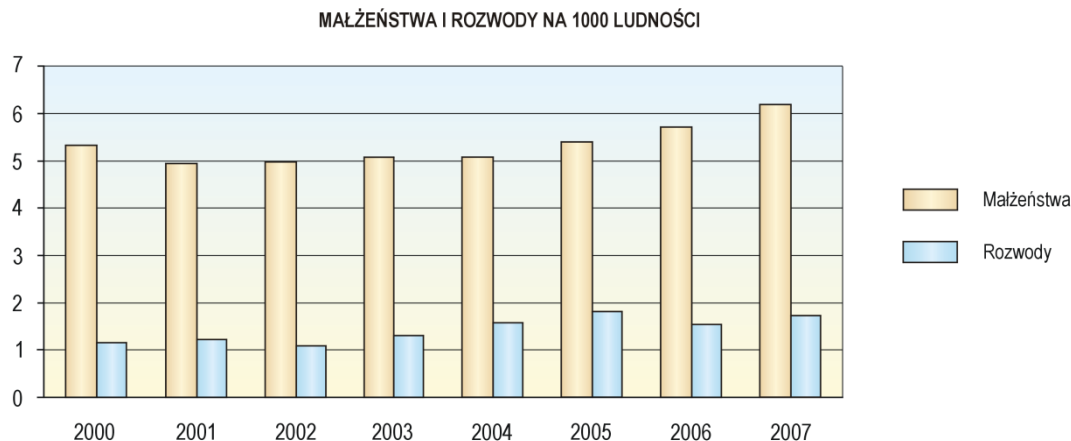
Małżeństwa

W 2007 roku w województwie podlaskim zarejestrowano prawie 7,4 tys. związków małżeńskich, tj. o 7,4% więcej niż rok wcześniej. Współczynnik małżeństw (liczony na 1000 ludności) wzrósł o 0,5 pkt. do poziomu 6,2 (w kraju – 6,5). Wskaźnik ten w miastach był nieco niższy niż na wsi i wynosił odpowiednio 6,0 i 6,3. Podobną sytuację obserwowano w roku poprzednim, kiedy to analizowany wskaźnik kształtował się na poziomie 5,6 w miastach i 5,9 na wsi. Na przestrzeni ostatnich kilku lat obserwuje się systematyczny wzrost liczby nowo zawartych małżeństw, co pozwala przewidywać utrzymanie pozytywnego trendu jakim jest rosnąca liczba urodzeń.

Średni wiek kobiet wstępujących w związek małżeński w 2007 r. wynosił 25,0 lat (w miastach – 25,5 lat, na wsi – 24,3 lat), a dla wychodzących za mąż po raz pierwszy – 24,7 lat (odpowiednio 25,1 lat i 24,0 lat), z tym, że w przypadku pań wstępujących w związek małżeński z kawalerem – 24,6 lat (w miastach – 25,3, na wsi – 24,0 lat). Mężczyźni zawierający małżeństwo mieli średnio 27,1 lat (w miastach – 27,3 lat, na wsi – 26,7 lat) lub 26,7 lat, jeśli żenili się po raz pierwszy (odpowiednio 26,9 lat i 26,5 lat), a w przypadku kawalerów wstępujących w związek małżeński z panną – 26,6 lat (w miastach – 27,2 lat, na wsi – 26,3 lat).

W 2007 r. wśród nowo zawieranych związków 88,5% stanowiły małżeństwa pierwsze, tj. pań z kawalerami (w kraju – ok. 86%).

Małżeństwa wyznaniowe, czyli zawarte w kościołach i jednocześnie zarejestrowane w urzędach stanu cywilnego, stanowiły 74,3% ogółu zawieranych prawnie związków (w kraju – ok. 70%). Odsetek takich małżeństw był wyższy na wsi (79,3%) niż w miastach (70,7%). Spośród 5482 małżeństw wyznaniowych aż 5056 zawarto w kościele katolickim, a w pozostałej grupie największy udział miały związki zawierane w polskim autokefalicznym kościele prawosławnym (415 małżeństw).

Rozwody i separacje

W 2007 r. w województwie podlaskim zostało orzeczonych prawomocnie przez sądy 2045 rozwodów, co w porównaniu z poprzednim rokiem oznacza wzrost o 10,4% (w miastach o 9,7%, a na wsi o 13,4%). Liczba rozwodów w miastach jest zdecydowanie wyższa niż na wsi. W 2007 r. aż 81,8% ogółu rozwodów dotyczyło mieszkańców miast. W ponad 2/3 przypadków powództwo o rozwód wniosła kobieta. Wina najczęściej nie była orzekana (62,7% przypadków), a orzeczenie rozwodu z winy żony nastąpiło jedynie w 3,4% przypadków. Do głównych przyczyn rozwodów należały: niezgodność charakterów (27,4%), nadużywanie alkoholu (10,8%) i niedochowanie wierności małżeńskiej (10,3%).

Wśród małżeństw rozwiedzionych w 2007 r. prawie 65% w momencie rozwodu wychowywało dzieci w wieku do 18 lat. Liczba tych dzieci wynosiła 2031. Ponad 2/3 rozwiedzionych małżeństw zobowiązało się do wspólnego wychowywania dzieci, w 1/4 przypadków sąd przyznał opiekę nad dziećmi wyłącznie matce, a jedynie w 3% przypadków – wyłącznie ojcu.

W analizowanym okresie w województwie podlaskim sądy orzekły 145 separacji, zatem w porównaniu z 2006 r. ich liczba spadła o 23,7%. W ciągu 2007 r. wobec małżeństw zamieszkałych w miastach położonych na terenie Podlasia zostało orzeczonych 107 separacji (o 25,2% mniej niż rok wcześniej), natomiast na wsi orzeczono ich 38 (o 19,1% mniej niż przed rokiem).

Rok 2007 był trzecim z kolei od momentu wprowadzenia instytucji separacji, w którym sądy orzekały jej zniesienie. W województwie podlaskim w omawianym roku miało miejsce 8 takich przypadków, podczas gdy rok wcześniej sądy orzekły zniesienie separacji w 4 przypadkach.

Urodzenia

W 2007 r. w województwie podlaskim zanotowano 11196 urodzeń żywych, tj. o 1,4% (o 151 urodzeń) więcej niż w roku poprzednim, ale aż o 7,3% mniej niż w 2000 r.

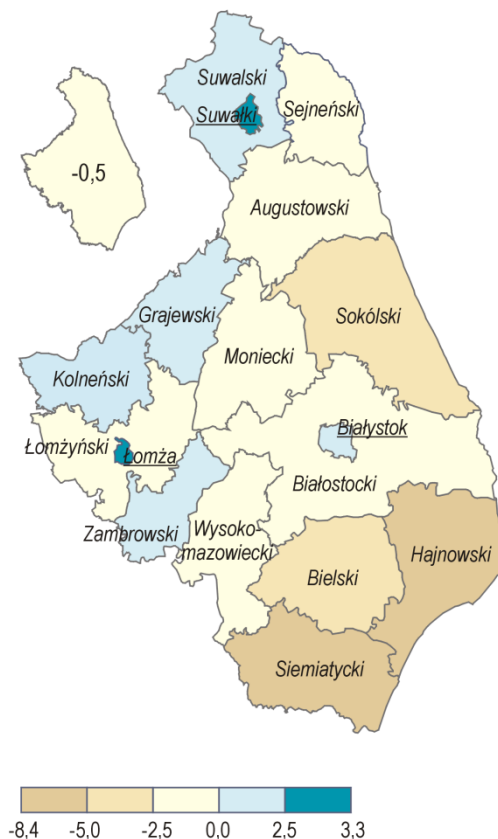
Współczynnik urodzeń (liczba urodzeń żywych przypadająca na 1000 ludności) w 2007 r. wyniósł 9,35 (w kraju – 10,18) i w stosunku do 2006 r. nieznacznie wzrósł (o 0,15 pkt). W miastach na 1000 ludności przypadało 9,17 urodzeń żywych, natomiast na wsi – 9,62. Najniższy współczynnik urodzeń (2,06) wystąpił w gminie Kleszczele, a biorąc pod uwagę wyłącznie miasta – w Mońkach (6,22). Najwyższą liczbę urodzeń na 1000 ludności (15,33) zanotowano w gminie Czarna Białostocka i w mieście Drohiczyń (12,57).

Pomimo rosnącej w ostatnich latach liczby urodzeń, w dalszym ciągu poziom reprodukcji nie gwarantuje prostej zastępowalności pokoleń. Najbardziej korzystną sytuację demograficzną określa współczynnik dzietności kształtujący się na poziomie 2,1-2,15, tj. kiedy w danym roku na 1 kobietę w wieku 15-49 lat przypada średnio 2,1-2,15 dzieci. W 2007 r. w województwie podlaskim współczynnik dzietności wyniósł 1,253 i wzrósł nieznacznie w stosunku do 2006 r., kiedy to ukształtował się na poziomie 1,244. Był on niższy od wskaźnika ogólnokrajowego, który w omawianym roku osiągnął wartość 1,306. W miastach województwa podlaskiego w 2007 r. na 1 kobietę przypadało średnio 1,137 dzieci, natomiast na wsi – 1,457.

Ogólny współczynnik płodności, określany liczbą urodzeń żywych na 1000 kobiet w wieku rozrodczym (15-49 lat), w 2007 r. osiągnął na Podlasiu poziom 36,47 (w Polsce – 39,79), podczas gdy rok wcześniej wyniósł 35,75. Wyższa płodność obserwowana jest u kobiet mieszkających na terenach wiejskich. W 2007 r. na wsi na 1000 kobiet w wieku rozrodczym przypadały 42 urodzenia żywe, podczas gdy w miastach – 33. W skali kraju współczynniki te ukształtowały się odpowiednio na poziomie 43 i 38.

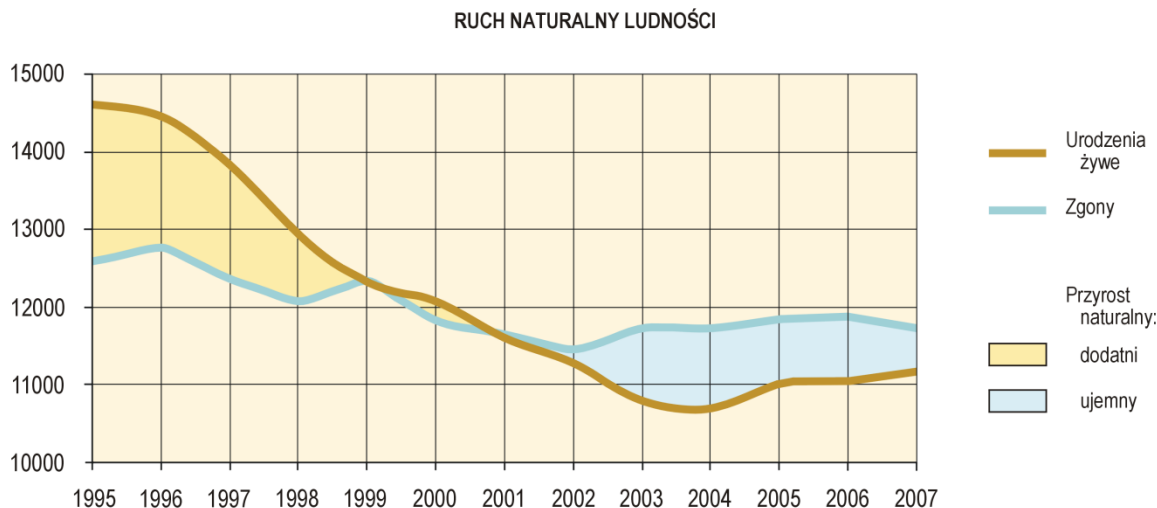
W latach dziewięćdziesiątych ubiegłego stulecia, na skutek przeobrażeń demograficznych, nastąpiło przesunięcie najwyższej płodności kobiet z grupy wieku 20-24 lata do grupy 25-29 lat. Jest to wynik wyboru, jakiego dokonują ludzie młodzi decydując się najpierw na osiągnięcie określonego poziomu wykształcenia oraz stabilizacji ekonomicznej, a dopiero potem na założenie rodziny oraz jej powiększenie. W 2007 r. odsetek matek posiadających wykształcenie wyższe wynosił ponad 33%, natomiast ukończoną szkołę na poziomie wyższym niż zasadnicze zawodowe posiadało ponad 72% tych kobiet. Konsekwencją zmiany zachowań prorodzinnych jest podwyższenie się średniego wieku rodzenia dziecka, który w 2007 r. wynosił 28,0 lat, a u rodzących po raz pierwszy – 25,7 lat. Dla porównania w roku poprzednim wiek ten był niższy i kształtował się odpowiednio na poziomie 27,8 lat i 25,5 lat. Urodzenia z matek nastoletnich (poniżej 20 roku życia) w 2007 r. stanowiły 5,4% ogółu urodzeń, natomiast z matek mających 35 lat i więcej – 10,6%.

PRZYRÓST NATURALNY NA 1000 LUDNOŚCI
WEDŁUG POWIATÓW W 2007 R.

W 2007 r. w województwie podlaskim odnotowano 51 urodzeń martwych. Urodzenia pozamałżeńskie stanowiły 12,7% wszystkich urodzeń.

Utrzymująca się od kilku lat w województwie podlaskim mniejsza liczba urodzeń niż zgonów powoduje mało korzystne kształtowanie się współczynnika dynamiki demograficznej (liczby urodzeń przypadających na 1 zgon). Wartość tego współczynnika w 2007 r. wyniosła 0,954, przy czym w miastach na 1 zgon przypadało 1,183 urodzeń, a na wsi – 0,752. W kraju omawiany wskaźnik osiągnął poziom 1,028 (w miastach – 0,996, na wsi – 1,076).

Zgony

W 2007 r. w województwie podlaskim zmarły 11742 osoby, tj. o 1,2% (o 137 osób) mniej niż przed rokiem. Współczynnik umieralności (liczba zgonów na 1000 ludności) wyniósł 9,81 (w Polsce – 9,90). Liczba zgonów przypadająca na 1000 mieszkańców miast wyniosła prawie 8, a wsi – blisko 13. Najwyższy współczynnik umieralności zanotowano w gminach Kleszczele (27,53) i Czyże (27,01), zaś biorąc pod uwagę wyłącznie miasta – w Tykocinie (12,64) i Kleszczelach (11,53). Najniższy stwierdzono w gminie Jeleniewo (4,50), natomiast analizując tylko miasta – w Surażu (6,09) i Stawiskach (6,51).

Wśród zmarłych osób przeważali mężczyźni; w 2007 r. stanowili oni 54,9% omawianej populacji (w 2006 r. – 55,6%). Połowa zmarłych osób nie ukończyła 76,4 lat, przy czym dla kobiet wiek średni wyniósł 80,8 lat, zaś dla mężczyzn – 71,5 lat. W miastach województwa przeciętny wiek zmarłych osób oszacowano na 73,9 lat, a na terenach wiejskich – na 77,9 lat.

W 2007 r. zarejestrowano 56 zgonów niemowląt (dzieci poniżej 1 roku życia). W omawianym roku, w odniesieniu do roku poprzedniego, umieralność niemowląt spadła i wyniosła 5,00 zgonów na każde 1000 urodzeń żywych (wobec 6,16 w 2006 r.). W kraju wskaźnik ten ukształtował się na poziomie 5,99.

W województwie podlaskim, podobnie jak w całej Polsce, przyczyną największej liczby zgonów są ciągle choroby układu krążenia oraz choroby nowotworowe. W 2006 r. spowodowały one aż 2/3 wszystkich zgonów (w Polsce 71%). W omawianym roku choroby układu krążenia stanowiły przyczynę 43,0% ogólnej liczby zgonów na Podlasiu i aż 45,6% – w kraju. Umieralność w wyniku chorób układu krążenia jest zdecydowanie wyższa wśród kobiet niż mężczyzn. W 2006 r. stały się one powodem 48,6% wszystkich zgonów kobiet i 38,5% – mężczyzn. Drugą ważną przyczyną zgonów są choroby nowotworowe. W omawianym roku spowodowały one 23,8% ogółu zgonów w województwie (w kraju – 25,4%), przy czym wśród kobiet odse-

tek ten wynosił 22,2%, a w przypadku mężczyzn – 25,2%. Kolejną przyczyną zgonów są urazy i zatrucia – w 2006 r. były one powodem prawie 8% zgonów na Podlasiu (w Polsce – prawie 7%).

Trwanie życia

W 2006 r. przeciętna długość trwania życia w województwie podlaskim wynosiła 71,0 lat dla mężczyzn oraz 80,5 lat dla kobiet. W skali kraju wskaźniki te były niższe i kształtowały się odpowiednio na poziomie 70,9 lat i 79,6 lat. W porównaniu z początkiem lat dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku trwanie życia mężczyzn wydłużyło się o 3,9 lat, natomiast kobiet – o 3,8 lat (w skali kraju odpowiednio o 4,7 lat i 4,4 lat).

W Polsce występuje zjawisko wysokiej nadumieralności mężczyzn, które znajduje odzwierciedlenie także w województwie podlaskim. W 2006 r. różnica między przeciętnym trwaniem życia kobiet i mężczyzn wynosiła w kraju 8,7 lat, zaś w naszym województwie – 9,5 lat.